

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẠO ĐỨC CÔNG CHỨC

TS. NGUYỄN DUY HẠNH*

Trong suốt tiến trình cách mạng Việt Nam, một trong những nội dung nổi bật được Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm là xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức trong sạch, vững mạnh để đáp ứng các yêu cầu của cách mạng trong mỗi giai đoạn. Người cho rằng: cán bộ là gốc của mọi công việc và “cán bộ là cái dây chuyền của bộ máy. Nếu dây chuyền không tốt, không chạy thì động cơ dù tốt, dù chạy toàn bộ máy cũng tê liệt. Cán bộ là những người đem chính sách của Chính phủ, của đoàn thể thi hành trong nhân dân, nếu cán bộ dở thì chính sách hay cũng không thể thực hiện được”. Hồ Chí Minh rất đề cao vị thế xã hội của công chức nhà nước với tư cách là những người “dẫn đường” cho nhân dân, cho xã hội.

1. Tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức của người cách mạng

Đạo đức cách mạng của người cán bộ là một trong những nội dung chủ yếu của tư tưởng Hồ Chí Minh, thể hiện bản chất của tư tưởng mang tính đức trị trong di sản tư tưởng của Người. Người đặc biệt quan tâm đến giáo dục đạo đức cách mạng, đào tạo rèn luyện đội ngũ cán bộ, đảng viên để họ trở thành những con người vừa hồng, vừa chuyên.

Đạo đức cách mạng theo tư tưởng Hồ Chí Minh thể hiện trong những nguyên tắc đạo đức, chuẩn mực cơ bản sau:

Một là, cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư.

Theo Hồ Chí Minh, để phụng sự đoàn thể, giai cấp, nhân dân và Tổ quốc ngày càng tốt hơn thì mọi người đều phải cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Bác nhấn mạnh: cần, kiệm, liêm, chính là vô cùng quan trọng và cần thiết, là nền tảng của đời sống mới, là cái cần để làm việc, làm người, làm cán bộ, phụng sự đoàn thể, giai cấp và

nhân dân, Tổ quốc và nhân loại; là thước đo văn minh tiến bộ của một dân tộc. Theo Người: một dân tộc biết cần, kiệm, liêm, chính là một dân tộc giàu về vật chất, mạnh về tinh thần, là một dân tộc văn minh tiến bộ. Muốn xây dựng một xã hội mới, cần có những con người mới. Người cho rằng: “Con người xã hội chủ nghĩa là con người có đạo đức cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư, một lòng một dạ phục vụ nhân dân, phục vụ cách mạng”². Trong Di chúc gửi lại đời sau, Người đã nhấn mạnh: Đảng ta là một đảng cầm quyền. Mỗi cán bộ và đảng viên phải thật sự thấm nhuần đạo đức cách mạng, phải thật sự cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Phải giữ gìn Đảng ta thật trong sạch, xứng đáng là người lãnh đạo, người đày tớ thật trung thành của nhân dân. Người nói “anh em viên chức bây giờ cần có bốn đức tính là cần, kiệm, liêm, chính”³. Người cán bộ, công chức (CBCC)

* Tạp chí Giáo dục lý luận

*Chủ tịch Hồ Chí Minh thăm xã lán biển Nam Cường,
huyện Tiên Hải, tỉnh Thái Bình, tháng 3/1962*

làm việc công, tiêu tiền công, lại có quyền hành để cưỡng chế xã hội nên nếu không có ý thức đạo đức trong sáng thì rất dễ hủ bại. Rèn luyện được 4 đức tính đó giúp cho người cán bộ cách mạng tránh được cám dỗ và nhiều biểu hiện tiêu cực khác. Người nhấn mạnh, “những người trong các công sở đều có nhiều hoặc ít quyền hành. Nếu không giữ đúng cần, kiệm, liêm, chính thì dễ trở nên hủ bại, biến thành sâu mọt của dân”⁴. CBCCC được người dân trao quyền để quản lý xã hội, được hưởng lương từ ngân sách nhà nước, tức là từ sự đóng góp của nhân dân, vì vậy, phải cố gắng làm việc để phục vụ ngày càng tốt hơn cho nhân dân như Bác căn dặn: “Com chúng ta ăn, áo chúng ta mặc, vật liệu chúng ta dùng, đều do mồ hôi, nước mắt của nhân dân mà ra. Vì vậy, chúng ta phải đền bù xứng đáng cho nhân dân. Muốn làm như vậy, chúng ta phải cố gắng thực hành cần, kiệm, liêm, chính”⁵.

Hồ Chí Minh quan niệm các đức tính cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư có mối quan hệ biện chứng, gắn bó mật thiết với nhau. Người cho rằng “cần và kiệm phải đi đôi với nhau như hai chân của con người. Cần mà không kiệm thì làm chùng nào xào chùng ấy... Kiệm mà không cần thì không tăng thêm, không phát triển được. Chữ liêm phải đi đôi với chữ kiệm. Cũng như chữ kiệm phải đi đôi với chữ cần. Có kiệm mới có liêm được. Vì xa xỉ mà sinh tham lam”. “cần, kiệm, liêm là gốc rễ của chính. Nhưng một cây cần có gốc rễ, lại cần có nhánh, lá, hoa, quả mới hoàn toàn. Một người có cần, kiệm, liêm nhưng còn phải chính mới là người hoàn toàn”⁶.

Hai là, người cán bộ cách mạng phải là người có tinh thần trách nhiệm cao với công việc.

Hồ Chí Minh yêu cầu: “Bất kỳ ai, ở địa vị nào, làm công tác gì, gặp hoàn cảnh nào,

đều phải có tinh thần trách nhiệm”⁷. Tinh thần trách nhiệm là cái gốc giúp con người mang hết tài năng, sức lực ra cống hiến cho công việc. Người giải thích: “Tinh thần trách nhiệm là gì? Là khi Đảng, Chính phủ hoặc cấp trên giao cho ta việc gì, bất kỳ to hay nhỏ, khó hay dễ, ta cũng phải đưa cả tinh thần, lực lượng ra làm cho đến nơi đến chốn, vượt mọi khó khăn, làm cho thành công. Làm một cách cầu thả, làm cho có chuyện, dễ làm khó bỏ, đánh trống bỏ dùi, gặp sao làm vậy... là không có tinh thần trách nhiệm”⁸.

Tinh thần trách nhiệm còn giúp người cán bộ phấn đấu vì sự nghiệp chung, không suy bì hơn thiệt, không vì lợi ích cá nhân của mình. Đã là cán bộ cách mạng thì không suy bì xem công việc của mình có quan trọng hay không và khi đã làm việc gì thì dù gặp khó khăn, trở ngại đến đâu cũng phải quyết tâm hoàn thành tốt nhiệm vụ. Nói về điều này, Người nhắc nhở: “Đã phụ trách việc gì thì quyết làm cho kỳ được, cho đến nơi đến chốn, không sợ khó nhọc, không sợ nguy hiểm”⁹.

Ba là, người cán bộ cách mạng phải nghiêm chỉnh chấp hành kỷ luật và có tinh thần sáng tạo trong thi hành công vụ.

Mỗi người phải chấp hành nghiêm túc những quy định của cơ quan, của tổ chức. Mỗi CBCC, viên chức khi thi hành công vụ cần phải gương mẫu về đạo đức, tự giác tuân thủ kỷ luật của cơ quan, giữ vững nề nếp công tác mới tránh được những cám dỗ. Tinh thần kỷ luật trái ngược với tự do chủ nghĩa. Người cho rằng, người tự do chủ nghĩa là người “không nghiên cứu nghiêm chỉnh và chấp hành đúng đắn đường lối, chính sách của Đảng, không tôn trọng pháp luật và thể lệ của Nhà nước. Tự cho mình là đúng, hành động theo ý riêng, phát biểu theo ý riêng, không báo cáo và xin chỉ thị cấp trên, xem thường tổ chức và kỷ luật.

Tư tưởng bản vị, coi bộ phận hoặc địa phương mình phụ trách như là một giang sơn riêng, kém tinh thần hợp tác xã hội chủ nghĩa, rốt cuộc làm hại cho cả việc chung và việc riêng”¹⁰.

Tinh thần sáng tạo trong công việc cũng là một chuẩn mực đạo đức mà người cán bộ phải phát huy. Theo Hồ Chí Minh, cán bộ phụ trách phải theo đường lối chung nhưng cũng phải suy nghĩ tìm tòi, có những sáng kiến riêng của mình, theo tinh thần “tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách”, như thế công việc mới “chạy” được. Người cho rằng, cán bộ cách mạng phải rèn cho có một tinh thần tự động mạnh mẽ, nhưng phải bỏ tính cái gì cũng tùy tiện và giải thích “tự động là không phải tựa vào ai, là tự mình biết biến báo, xoay sở, tự mình biết thực hành công tác theo nhiều hình thức mới mẻ, phong phú”¹¹.

Bốn là, người cán bộ cách mạng phải có ý chí cầu tiến bộ, luôn luôn phấn đấu trong công việc.

Người cán bộ phải luôn có chí tiến thủ, tinh thần cầu tiến bộ để qua đó liên tục nâng cao được năng lực, phẩm chất của mình, đáp ứng các yêu cầu của công cuộc cách mạng. Chủ tịch Hồ Chí Minh xác định rõ ràng: “Xã hội ngày càng tiến, công tác của ta cũng ngày càng tiến... Vì vậy, năng lực của ta, sáng kiến của ta, tiến bộ của ta cũng phải luôn phát triển, tiến lên không ngừng. Không tiến, tức là thoái”¹². Tinh thần cầu tiến bộ, học tập không ngừng là một yêu cầu cao đối với mỗi CBCC, đòi hỏi mỗi người phải có ý thức phấn đấu liên tục: “Mỗi một đồng chí ta phải có thái độ khiêm tốn, càng cựa, càng giỏi, càng phải khiêm tốn, phải có lòng cầu tiến bộ, phải nhớ lấy câu nói của ông thầy chúng ta. Tự mãn, tự túc là co mình lại, không cho mình tiến bộ thêm”¹³.

Năm là, người cán bộ cách mạng phải là người có tinh thần thân ái, hợp tác với đồng nghiệp trong thực hiện công việc.

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn cho rằng, đoàn kết luôn là yếu tố cơ bản nhất quyết định tới sức mạnh của cách mạng. Sinh thời, người không chỉ một lần nhắc nhở: “Đoàn kết, đoàn kết, đại đoàn kết. Thành công, thành công, đại thành công”. Người chỉ rõ: “Đối với đồng chí mình phải thế nào? Thân ái với nhau, nhưng không che đậy những điều dở. Học cái hay, sửa chữa cái dở. Không nên tranh giành ảnh hưởng của nhau. Không nên ghen ghét đố kỵ và khinh kẻ không bằng mình. Bỏ lối hiếu danh, hiếu vị”¹⁴. Nếu trong một tập thể mà các thành viên có thành kiến với nhau, dè dặt, đối phó với nhau, kèn cựa lẫn nhau thì “nó làm cho trống đánh xuôi kèn thổi ngược, nó làm cho công tác bị tê liệt, hư hỏng”¹⁵. Tuy nhiên, thân ái, hợp tác ở đây không phải là bao che khuyết điểm cho đồng nghiệp mà để giúp đỡ nhau cùng tiến bộ và kiên quyết đấu tranh, ngăn chặn những hành vi vi phạm kỷ luật trong thi hành công vụ và trong cuộc sống.

Đoàn kết là để giúp đỡ lẫn nhau cùng tiến bộ, phát huy sức mạnh, trí tuệ tập thể trên nền tảng sức mạnh của mỗi cá nhân. Người căn dặn chúng ta: mỗi con người đều có thiện và ác ở trong lòng ta, phải biết làm cho phần tốt ở trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa xuân và phần xấu bị mất dần đi, đó là thái độ của người cách mạng. Đối với những người có thói hư tật xấu, từ hạng người phản lại Tổ quốc và nhân dân, ta cũng phải giúp họ tiến bộ bằng cách làm cho cái phần thiện trong con người nảy nở để đẩy lùi phần ác, chứ không phải đập cho tơi bời. Trong Di chúc, Người căn dặn: “Phải có tình đồng chí thương yêu lẫn nhau”, nhắc nhở mỗi cán bộ, đảng viên phải “Trung với nước, hiếu

với dân” “luôn yêu thương con người”. Đó chính là phẩm chất đạo đức cộng sản của người cán bộ chân chính.

Phẩm chất của người cán bộ cách mạng là phần đầu, hy sinh vì sự nghiệp chung, vì cách mạng. Những giá trị đạo đức cách mạng phân biệt rõ ràng, không thể chung sống với “chủ nghĩa cá nhân”. Người cho rằng, có những người “do cá nhân chủ nghĩa mà phạm nhiều sai lầm” như “do cá nhân chủ nghĩa mà ngại gian khổ, khó khăn, sa vào tham ô, hủ hóa, lãng phí, xa hoa. Họ tham gia trục lợi, thích địa vị, quyền hành. Họ tự cao, tự đại, coi thường tập thể, xem khinh quần chúng, độc đoán, chuyên quyền. Họ xa rời quần chúng, xa rời thực tế, mắc bệnh quan liêu, mệnh lệnh. Họ không có tinh thần cố gắng vươn lên, không chịu học tập để tiến bộ. Cũng do cá nhân chủ nghĩa mà mất đoàn kết, thiếu tinh tổ chức, tinh kỷ luật, kém tinh thần trách nhiệm, không chấp hành đúng đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, làm hại đến lợi ích của cách mạng, của nhân dân”¹⁶. Chính vì vậy, muốn trở thành người cán bộ cách mạng chân chính phải luôn trau dồi đạo đức cách mạng, chống chủ nghĩa cá nhân.

2. Chất lượng đạo đức công vụ trong bối cảnh nền kinh tế thị trường

Quá trình đổi mới, chuyển đổi nền kinh tế kế hoạch hóa tập trung sang kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đã mang lại những thay đổi to lớn trong đời sống kinh tế - xã hội. Để quản lý nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, đáp ứng các đòi hỏi của quá trình hội nhập quốc tế sâu rộng hiện nay, cần có một đội ngũ CBCC không chỉ giỏi về chuyên môn nghiệp vụ mà còn phải có những phẩm chất đạo đức cách mạng.

Thực tế cải cách hành chính thời gian qua đã chứng minh đội ngũ CBCC của

chúng ta đã có sự phát triển mạnh mẽ cả về số lượng và chất lượng, đang ngày càng đáp ứng tốt hơn đòi hỏi của quá trình xây dựng một nền hành chính trong sạch, vững mạnh, hiệu lực, hiệu quả và phục vụ. Hầu hết CBCC đều có tinh thần khắc phục khó khăn, cần cù, chịu khó, tích cực học hỏi, phấn đấu hoàn thành nhiệm vụ được giao. Tuy nhiên, bên cạnh đó, vẫn có không ít CBCC đang bộc lộ những thiếu sót cần khắc phục về mặt phẩm chất, đạo đức. Nghị quyết Hội nghị Trung ương 4 khóa XI về một số vấn đề cấp bách về xây dựng Đảng hiện nay đã xác định: “Một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên, trong đó có những đảng viên giữ vị trí lãnh đạo, quản lý, kể cả một số cán bộ cao cấp suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống với những biểu hiện khác nhau về sự phai nhạt lý tưởng, sa vào chủ nghĩa cá nhân ích kỷ, cơ hội, thực dụng, chạy theo danh lợi, tiền tài, kèn cựa địa vị, cục bộ, tham nhũng, lãng phí, tùy tiện, vô nguyên tắc...”. Đánh giá về kết quả thực hiện mục tiêu xây dựng đội ngũ CBCC vững mạnh trong Chương trình tổng thể Cải cách hành chính giai đoạn 2001- 2010, Chính phủ đã chỉ ra: yếu kém lớn nhất là chất lượng của đội ngũ CBCC vẫn chưa đáp ứng được yêu cầu quản lý nhà nước trong cơ chế mới.

Những yếu kém, hạn chế về phẩm chất đạo đức của đội ngũ CBCC, như tham nhũng và lãng phí diễn ra phổ biến; tinh thần, thái độ phục vụ nhân dân của CBCC chưa cao, thái độ quan liêu, hách dịch, cửa quyền, những nhiều khi giải quyết công việc còn khá phổ biến, không ít CBCC giải quyết công việc cho dân theo kiểu “ban ơn”, “ban phát”, chưa thực sự là quan hệ giữa người phục vụ và người được phục vụ mà còn mang nặng dấu ấn của quan hệ cai trị kiểu cũ, tức là quan hệ thiếu bình đẳng, thiếu tôn trọng đối với công dân và tổ chức;

vẫn còn tình trạng nội bộ mất đoàn kết, bè phái, không hợp tác với nhau trong thực hiện nhiệm vụ... Tất cả những biểu hiện đó có ảnh hưởng nghiêm trọng tới chất lượng hoạt động của bộ máy hành chính nói riêng và cả hệ thống chính trị nói chung, đang từng bước làm xói mòn niềm tin của người dân đối với Đảng, Nhà nước và chế độ, do đó cần phải nhanh chóng khắc phục.

3. Nâng cao đạo đức công vụ theo tiêu chuẩn đạo đức cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh

Có thể nói, nâng cao chất lượng đạo đức công vụ giữ vai trò quyết định trong việc xây dựng một nền hành chính trong sạch, vững mạnh, hiệu lực và hiệu quả. Đạo đức công vụ hiện nay là sự kết hợp của đạo đức cách mạng theo tư tưởng Hồ Chí Minh với tính chất hoạt động công vụ của người CBCC. Do vậy, cần hiểu biết sâu sắc tư tưởng Hồ Chí Minh về đạo đức cách mạng để trên cơ sở đó, mỗi CBCC có cách hành xử thích hợp với vị thế xã hội của mình.

Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về đạo đức cách mạng đã xác lập nền móng cho việc xây dựng, hoàn thiện và phát triển một nền công vụ dân chủ, hiện đại và phục vụ ở nước ta. Tư tưởng đó vẫn tiếp tục có ý nghĩa thời sự cấp bách, định hướng tiến trình xây dựng đội ngũ CBCC, cải cách nền hành chính, hướng tới nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế; đồng thời chỉ đạo công cuộc xây dựng, chỉnh đốn Đảng hiện nay. Một trong những giải pháp quan trọng được nhắc đến trong Nghị quyết Hội nghị Trung ương 4 khóa XI là tiếp tục đẩy mạnh việc học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh theo tinh thần Chỉ thị số 03-CT/TW ngày 14/5/2011 của Bộ Chính trị; tập trung lãnh đạo, chỉ đạo việc làm theo tấm gương Chủ tịch Hồ Chí Minh một

cách thiết thực, hiệu quả cho thấy sức sống mãnh liệt của những giá trị đạo đức cách mạng mà Người đã xây dựng và thực hiện.

Nâng cao chất lượng đạo đức công vụ của CBCC hiện nay phải gắn liền với việc vận dụng tư tưởng về đạo đức cách mạng của Chủ tịch Hồ Chí Minh vào thực tiễn cuộc sống. Để thực sự làm được điều đó, cần tập trung thực hiện tốt một số giải pháp cơ bản sau:

Thứ nhất, bên cạnh việc tăng cường năng lực cho đội ngũ CBCC, cần chú trọng bồi dưỡng phẩm chất đạo đức; xây dựng ý thức tự rèn luyện, tu dưỡng phẩm chất đạo đức cách mạng cho mỗi CBCC. Tiếp tục làm tốt công tác tuyên truyền, giáo dục sâu rộng việc *Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh* để từ đó CBCC có nhận thức đúng đắn về đạo đức cách mạng và biến các giá trị đạo đức đó thành hành động, làm theo gương Bác.

Thứ hai, xây dựng chuẩn mực đạo đức công vụ mới theo tư tưởng đạo đức cách mạng của Hồ Chí Minh: Đạo đức công vụ của mỗi CBCC thể hiện trong các hành vi cụ thể qua công việc của họ. Vì vậy, đạo đức công vụ cần phải được cụ thể hóa thành những chuẩn mực, nguyên tắc đạo đức bắt buộc mỗi CBCC phải tuân thủ.

Thứ ba, đẩy mạnh cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí; tăng cường công tác kiểm tra, giám sát và xử lý kỷ luật nghiêm minh đối với các trường hợp CBCC vi phạm pháp luật, gây mất đoàn kết nội bộ, giảm lòng tin với nhân dân.

Đi đôi với công tác kiểm tra, giám sát, cần xử lý nghiêm minh, rõ ràng các hành vi vi phạm kỷ luật của CBCC... Phương hướng, mục tiêu này đã thể hiện những nội dung cơ bản nhất trong quan điểm tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về nâng cao ý thức trách nhiệm, hết lòng, hết sức phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân. Đó cũng chính là

mục tiêu cơ bản mà mỗi CBCC phải ra sức rèn luyện, phấn đấu, đáp ứng yêu cầu của nhiệm vụ cách mạng trong giai đoạn mới.

Nâng cao chất lượng đạo đức công vụ của người CBCC là yêu cầu thiết yếu để bảo đảm hoạt động của bộ máy hành chính nói riêng và cả hệ thống chính trị nói chung. Để thực sự trở thành những “công bộc”, “đầy tớ” của nhân dân như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn, CBCC phải có đạo đức cách mạng, có “cái tâm” trong sáng khi thi hành công vụ.

Đạo đức công vụ của mỗi CBCC không phải tự thân mà có. Để có được đạo đức công vụ đúng đắn, mỗi CBCC phải luôn tích cực tu dưỡng, rèn luyện theo các chuẩn mực đạo đức cách mạng. Làm được như vậy, chúng ta sẽ có một đội ngũ cán bộ vừa hồng, vừa chuyên như ý nguyện của Chủ tịch Hồ Chí Minh □

Chú thích:

- 1, 4, 13, 14. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 5. H. NXB Chính trị quốc gia, 2011, tr. 68, tr. 122, tr. 90.
- 2, 10, 15. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 14. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 140, tr. 29, tr. 186.
- 3, 11. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 4. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 181, tr. 44.
- 5, 8. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 7. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 145, tr. 248.
- 6, 7, 9. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 6. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 122 -129, tr. 249, 131.
12. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 8. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 405.
16. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 15. H. NXB Chính trị quốc gia, tr. 546 - 547.

Tài liệu tham khảo:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Hội nghị lần thứ 4 Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, 2012.
2. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. Tập 4 - tập 15. H. NXB Chính trị quốc gia, 2011.
3. Báo cáo của Chính phủ về *Kết quả thực hiện Chương trình tổng thể cải cách hành chính nhà nước giai đoạn 2001 - 2010*.